

Salget av **Lista flystasjon**

Metoderapport SKUP-prisen 2004

**Svein Morten Havaas,
Farsunds Avis**

Metoderapport SKUP-prisen 2004

1. Jobben er utført av Svein Morten Havaas, nyhets- og reportasjeleder i Farsunds Avis.

2. Arbeidet har, som overskriften ovenfor viser, fått tittelen «Salget av Lista flystasjon» – av den enkle grunn at arbeidet/ prosjektet dreier seg om avhendingen av den nedlagte militære flystasjonen på Lista i Farsund kommune og forholdene bak og rundt dette salget.

3. Arbeidet ble publisert i Farsunds Avis – både papir- og delvis nettutgaven i en serie på til sammen 69 artikler (samt tre lederartikler og sju innlegg i meningsspalten) fra 29. august 2003 til dags dato.

4. Redaksjonsadresse:

Farsunds Avis
Strandgaten
Postboks 23
4551 Farsund
Tlf: 38 39 50 00

5. Min adresse:

Svein Morten Havaas
Fyrveien 38A
4563 Borhaug
Tlf: 38 39 44 54/ 91 72 44 08

6. Redegjørelse for arbeidet:

a) Arbeidet med denne saken kom i gang sommeren 2003. Det hele begynte – som det meste av både vårt og andres redaksjonelle arbeid – med et tips. En kilde som gav et sterkt hint om at det kunne være interessant for oss som lokalavis å titte nærmere på omstendighetene rundt salget av Lista flystasjon.

Eiendommen vi snakker om er en 5.000 dekar stor tidligere militærleir med en av landets lengste flystriper (nær 3.000 meter lang) og en mengde bygninger. Den militære virksomheten ble lagt ned i 1996. I årene som fulgte jobbet Forsvaret, Farsund kommune og andre aktører med en omstilling og tilrettelegging for sivil virksomhet på eiendommen. Det som var kjent på det tidspunkt jeg begynte å se nærmere på saken var at eiendommen var blitt solgt til et Stavanger/ Oslo-basert selskap; Lista Flypark AS. At aktørene bak dette var eiendomsselskapet Intervest Eiendom AS fra Stavanger og et datterselskap til det landsbaserte konsulentfirmaet Interconsult – Interconsult Prosjektutvikling AS. Allmennheten var kjent med at flystasjonen var solgt for 3,5 millioner kroner i september 2002. Det var videre kjent at Forsvaret, ved deres prosjektbaserte salgssapparat Skifte Eiendom – et prosjekt i Forsvarsbygg,

hadde sikret seg 50 prosent av alt videresalg av eiendomsmasse og 30 prosent av selskapets eventuelle driftsoverskudd i en tiårsperiode.

Tipset var enkelt og greit; Få innsyn i salgsavtalen mellom Forsvaret og de nye eierne, så vil du få mye å skrive om.

Forsvarsbygg ble ringt med anmodning om innsyn i avtalen. Denne ble høflig avslått, med oppfordring om en skriftlig begjæring. Denne ble sendt per e-post, med ditto svar – også det negativt med henvisning til Offentlighetslovens § 6.1, jfr. Forvaltningslovens § 13. Jeg stilet dermed min første av en hel rekke klagebrev på mangelfullt innsyn og meroffentlighet i dokumenter om saken. Klagen ble sendt til Forsvarsbygg med kopi til Forsvarsdepartementet. Den ble tatt til følge – med et møte med aktørene som resultat der salgsavtale og underliggende dokumenter ble lagt fram.

Tipset slo til: Salgsavtalen viste svært oppsiktsvekkende detaljer rundt avhendingen av den store eiendommen, som tilsvarer nær halvparten av Listahalvøyas areal!

Salgssummen var, som vi allerede visste, 3,5 millioner kroner. Til fradrag fra «taksten» på 11 millioner kom 7,5 millioner til brannsikringsutbedringer for sivilt etterbruk.

I tillegg hadde Lista Flypark AS fått godtgjort til sammen nær 14,5 millioner i kompensasjon for ulike «ulemper» ved å overta eiendommen. Det dreide seg om overtakelse av økonomiske forpliktelser i forhold til den største leietakeren på området, Lista Lufthavn AS (LILAS). Disse hadde i 1996 sikret seg to opsjoner på kjøp av området – 25 millioner for hele området og 10 millioner for den flyrelaterte delen (flystripe, hangarer og areal rundt) i en tiårsperiode. Dessuten hadde de som leietakere sikret seg at Forsvaret skulle utbetale inntil 1,5 til drift og vedlikehold i samme periode (til sammen ca. 6 millioner ved salgsavtalens inngåelse). I tillegg dreide det seg om tilrettelegging for sivil næringsvirksomhet; infrastruktur (5,5 millioner) og tekniske installasjoner (3,5 millioner).

Oppgjøret for eiendommen ble utført parallelt. Det vil si at kjøper fikk utbetalt netto 11 millioner kroner for å overta «halve Lista». Dette ble utført 9. desember 2002. I den senere tid har det også blitt kjent at de nye eierne med hjemmel i salgsavtalen vil gjøre krav på å få alle inntektene på 10 millioner kroner hvis LILAS innfrir opsjonsavtalen innen 1. juli 2006. Her er det dissens. Forsvaret/ Skifte Eiendom mener at summen skal deles 50-50, noe som betyr 5 millioner kroner ekstra i Lista Flyparks lomme.

Lista Flypark AS var «under stiftelse» da salget ble avtalt i september 2003. Selskapet ble ikke formelt stiftet og registrert i Brønnøysund før 3. desember 2002. Da med en aksjekapital på minstemålet; 100.000 kroner.

Salget ble gjennomført uten formell utlysning og uten at noen andre fikk vite om at det fantes millioner å hente i forsvarssystemet dersom man spilte sine kort ut riktig ved forhandlingsbordet. Både Farsund kommune og ikke minst LILAS hadde forhandlet med Forsvaret før aktørene bak Lista Flypark AS kom inn i bildet – uten å være i nærheten av å få det samme tilbudet.

Med dette som utgangspunkt begynte min videre graving i denne saken.

b) Den sentrale problemstillingen ved starten, og gjennom hele arbeidet har vært: Å FÅ FAKTA PÅ BORDET OM SALGET AV LISTA FLYSTASJON.

c) Problemstillingen har holdt stand som et overordnet mål for det journalistiske gravearbeidet jeg har utført. Underveis har det dukket opp en rekke spørsmål som jeg har forsøkt å finne svar på eller stilt kritiske spørsmål ved til Forsvarets ansvarlige for salget.

d) Arbeidet med denne saken har i all hovedsak dreid seg om å få innsyn i salgavtale og andre dokumenter, og stille de riktige, kritiske spørsmålene på bakgrunn av de opplysninger som forelå i disse.

Det har vært til tider en krevende jobb, ikke minst har undertegnede utholdenhet blitt satt på prøver en rekke ganger. Med Offentlighetsloven i hånd, bokstavelig talt, har det blitt stilet en rekke innsynsbrev og anmodninger om utvisning av meroffentlighet i forhold til dokumenter. Alle avslag er blitt påklaget til Forsvarsdepartementet. Noen endog til Sivilombudsmannen.

Nøkkeldokumentet, selve avtalen bak salget, ble som tidligere nevnt lagt på bordet etter en slik klagerunde til departementet. Men det måtte ny klage til for å få på plass avtalens vedlegg.

Forsvarsbygg innså etter hvert at full åpenhet var det eneste riktige i denne saken. Undertegnede ble først tilbudt å komme fysisk til Sola for å lete i deres arkiver etter dokumenter som var relevante for saken. Dette tilbudet ble senere modifisert, da det viste seg å ligge en rekke praktiske hindringer i veien, blant annet bruk av flere arkiv-systemer og at enkelte dokumenter var lagret ved Forsvarsbyggs arkiv i Oslo. Jeg hadde forestilt meg at det gikk an å bruke et par dager på å bla fysisk igjennom den store saksmappen som omhandler Lista flystasjon. Av sikkerhetsmessige og praktiske hensyn ble jeg nektet dette. Jeg måtte ta til takke med en utkjøring av journalblad, basert på en rekke stikkord som jeg oppgav til arkivar. Innsyn ble gitt i de dokumentene jeg bad om, uten at det var særlig mye å finne.

I tillegg ble arbeidsredskap som Elektronisk postjournal og Bizwebs søketjeneste i private selskaps økonomiske og strukturelle forhold hyppig

brukt. Sistnevnte har også en integrert søkemotor der man kan søke på navn og ord og få opp artikler som er publisert i nettaviser. Også den har vært et nyttig redskap.

Etter hvert ble faktisk MANGELN på dokumentasjon i denne saken fra Forsvarets side en sentral problemstilling. Det finnes ikke ett eneste møtereferat eller noe offisielt dokument som sier noe om hva som foregikk forut for at salget ble avtalt. Gamle e-post-servere ble også , på min oppfordring, saumfart. Med samme negative resultat. Etter hvert fikk jeg – via aktører bak Lista Flypark AS – tilgang til noe av den e-postkorrespondansen som hadde gått forut for og etter undertegningen av salgavtalen i september 2002. Denne korrespondansen var bare en bekreftelse på slett håndverk fra de ansvarlige for salget.

Ved siden av dokumentinnsynet, har selvsagt bruk av andre kilder – noen navngitte, men flere anonyme – vært sentralt for utføringen av denne jobben. I denne saken har det vært viktig å vite hva man skal spørre om, når og til hvem. Det har blitt gjort på bakgrunn av de innspill jeg har fått underveis fra en rekke kilder på ulike nivåer og med ulik innfallsvinkel til saken. Selvsagt har aktørene på begge sider av bordet blitt gjenstand for en rekke kritiske spørsmål. De har også på sine måter bidratt som kilder i saken – også indirekte.

Noen eksterne kilder er som sagt bragt på banen med fullt navn og med kritiske spørsmål. Det gjelder blant annet tidligere regiondirektør i Forsvarsbygg på Sola, Helge Thorheim. Blant annet stilte han tidlig spørsmål ved saksbehandlers habilitet i saken. Samme kilde flagget også behovet for at Riksrevisjonen måtte se på saken. På bakgrunn av avisartiklene grep også stortingsrepresentant Rolf Terje Klungland (Ap) fatt i saken og stilte forsvarsminister Kristin Krohn Devold kritiske spørsmål. I den senere tid har også Stortingets kontroll- og konstitusjonskomite kommet på banen med kritiske spørsmål. I skrivende stund er deres arbeid med Lista-saken stilt i bero i påvente av Riksrevisjonens eventuelle konklusjoner. For også sistnevnte er i gang med et granskningsarbeide av Skifte Eiendoms virksomhet generelt, og Lista flystasjon-salget spesielt.

Avdekkingen av omstendighetene rundt salget av Lista flystasjon har vært en vanskelig, kompleks og meget utfordrende sak – ikke minst for en avis av Farsunds Avis' størrelse. I en redaksjon som teller til sammen ti redaksjonelle medarbeidere hvor undertegnede er skrivende nyhets- og reportasjeleder, har arbeidet med denne saken kommet i tillegg til andre arbeidsoppgaver; organisering av det øvrige redaksjonelle arbeid og produksjon av andre saker til vår dagsavis med et opplag på i underkant av 6.000. Saken har på mange måter vært et kjempeløft for vår avis. Tilbakemeldingene på at vi har gått inn i saken med kritisk blikk og stått på for å få ut dokumentasjon og stadig avsløre nye sider ved saken, har så å si vært udelt positive. Saken har, naturlig nok, vært et stort samtaleemne lokalt.

Vår lille redaksjon har begrensede ressurser å sette inn i slike saker – til forskjell fra de store i Akersgaten eller eksempelvis en regionavis som Fædrelandsvennen. Med forundring har vi registrert at ingen av våre konkurrenter har «kastet seg på» saken vår. Det har hatt både sine fordeler og ulemper. For meg har det selvsagt vært en fordel å kunne få jobbe med stoffet «i fred» uten press på å være først ute med neste avsløring i saken. Samtidig er det ikke til å legge skjul på at sjansen er langt større for at avsløringen hadde «tatt av» og fått større gjennomslagskraft dersom den hadde blitt løftet opp av nasjonale medier eller i det minste blitt en regional sak. Mange vil for eksempel hevde at Lista-saken er en langt større skrape i lakken for Skifte Eiendom enn den meget ombruste Østre Bolærne-affæren var. Forskjellen mellom de to er at den ene er blitt løftet opp som en nasjonal sak som har pirret opinionen. Den andre har, foreløpig, forblitt en sak som nesten utelukkende har figurert i lokalavisens spalter.

Dette til tross; saken har allerede fått sine konsekvenser, med utgangspunkt i mine avsløringer. Det begynte tidlig å «brenne under føttene» til de involverte i Lista-prosjektet. I førstningen var det distriktssjefen og saksbehandleren i Skifte Eiendom på Sola jeg forholdt meg til – de som faktisk hadde stått for forhandlingene og gjennomføringen av salget. Det gikk imidlertid ikke mange månedene før saken ble «sparket oppover» i systemet. Skifte Eiendoms regionsjef var den som nå skulle svare på spørsmål – med kun annenhånds kjennskap til saken og historieløshet i forhold til Lista flystasjon. Distriktssjefen var blitt «umyndiggjort» med bakgrunn i mine avsløringer om Lista-saken. Etter hvert ble også informasjonsapparatet i Forsvarsbygg, med kommunikasjonsdirektøren i spissen, satt på saken. Dette medførte selvsagt nye utfordringer – ikke minst i det å stille kritiske og detaljerte spørsmål ved omstendigheter rundt salget. Det har i ettertid vist seg at både saksbehandler og distriktssjef har sluttet; mer eller mindre frivillig. Forsvarsbygg har med andre ord gjort en hel del grep i kjølvannet av avsløringene til Farsunds Avis.

Et annet «grep» var den interne granskingen av Lista-saken som Forsvarsbygg gjennomførte fra januar 2004, som direkte følge av de kritiske spørsmål vi hadde tatt opp. Dette arbeidet munnet ut i to skriftlige rapporter (vedlegg 1 og 2) Parallelt med internrevisorens arbeid hadde også advokatfirmaet Steenstrup Stordrange DA utarbeidet en rapport om saken (vedlegg 3). Denne var bestilt av Skifte Eiendom selv. Regningen var på 560.000 kroner.

Rapporten etter internrevisjonen bekrefter og underbygger samtlige av de spørsmål og problemstillinger jeg hadde reist i saken. Den tilførte også en del nye og gav dermed grobunn for nye kritiske spørsmål og nye avisartikler.

Som sagt har saken nå; til tross for manglende «drahjelp» fra kolleger i andre aviser og større medier, blitt hevet opp på et nasjonalt nivå. Riksrevisjonen og Stortingets kontroll- og konstitusjonskomite er på banen. Utfallene her er i skrivende stund uvisse. Riksrevisjonens rapport vil ventelig foreligge ved påsketider. Kontrollkomiteen har bestemt seg for å avvete denne før de eventuelt går videre med saken. Men de har gjennomført en runde med kritiske skriftlige spørsmål til forsvarsministeren.

Lista Flypark AS har i den senere tid også varslet at saken muligens kan havne i retten hvis partene står fast på sine ulike fortolkninger av salgavtalen i forhold til millioninntektene ved innfrielse av LILAS-opsjonen.

Med andre ord; siste ord er langt fra sagt eller skrevet i denne saken.

7. Antall arbeidstimer som er gått med til dette prosjektet er umulig å fastslå. Men det dreier seg om et anseelige antall. Det har vært en sak med mye bakgrunnsjobbing. Kilder har ringt, og blitt ringt opp av undertegnede, både på ettermiddag- og kveldstid. Mye systemiseringsjobb, søking på nett og dokumentlesning er også blitt gjort utenom arbeidstid. Saken har til tider vært så spennende å jobbe med at også denne ekstrainsatsen har vært lystbetont.

8. Av spesielle erfaringer vil jeg nevne:

- Tinglysning av forpliktelsene som følger millionutbetalingene til eiendommens nye eiere. Uten vårt søkelys på saken hadde det trolig aldri blitt gjennomført.
- Oppsigelsene til prosjektleder og distriktssjef, som med all tydelighet viser at denne saken har vært «brennbar» og blitt tatt alvorlig innad i Forsvarsbygg.
- Rapporten etter internrevisjonen og de grep som er tatt underveis i Forsvarsbyggs arbeid med denne. Lista-saken har, etter våre avsløringer, skapt store bølger internt i organisasjonen. En rekke tiltak er blitt gjennomført, nye rutiner innført. Saken har tilsynelatende vært en solid vekker for både Forsvarsbygg og departementet.
- Det faktum at Riksrevisjonen nå faktisk gjennomfører et prosjekt der Lista har en sentral plass. Undertegnede venter i spenning på resultatet av denne rapporten.
- Stortingets kontroll- og konstitusjonskomites kritiske spørsmål til forsvarsministeren i kjølvannet av våre avisartikler om Lista-salget.

Mye tyder på at de vil gå videre med saken når Riksrevisjonens konklusjon foreligger ved påsketider.

- Spørsmålet om brudd på EØS-regler, som fortsatt er ubesvart.

9. Farsund 20.01.2005

Svein Morten Havaas
Nyhets- og reportasjeleder
Farsunds Avis
svein.morten@farsunds-avis.no

Vedlegg:

1. Internrevisjonsrapport
2. Samlerapport
3. Steenstrup Stordrange DA-rapport
4. Avisartikler, leserinnlegg og ledere